

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА
ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА І ДИЗАЙНУ
КАФЕДРА ДИЗАЙНУ

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри дизайну

_____Віктор Карпов

Протокол засідання кафедри

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

ДИЗАЙН КНИГИ ІЛЛАРІОНА ПАВЛЮКА

«Я БАЧУ, ВАС ЦІКАВИТЬ ПІТЬМА»

Спеціальність 022 «Дизайн»

Освітня програма 022.01.01. «Графічний дизайн»

Освітній рівень перший (бакалаврський)

Здобувач вищої освіти:

Оксаніч Софія Євгеніївна

група ГДб-1-21-4.0д

Науковий консультант:

Радько Катерина Володимирівна

Куратор дизайн-проєкту:

Старший викладач кафедри дизайну

Радько Катерина Володимирівна

Рецензенти:

АНОТАЦІЯ

Оксаніч С.Є. Дизайн книги Ілларіона Павлюка «Я бачу, вас цікавить п'їтьма». Кваліфікаційна робота. Київ: Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2025.

Кваліфікаційна робота присвячена вивченню ролі графічного дизайну в оформленні психологічного трилера на прикладі створення ілюстрованого видання книги Ілларіона Павлюка «Я бачу, вас цікавить п'їтьма». У межах дослідження проаналізовано сучасні тенденції в галузі книжкової ілюстрації, а також особливості візуального представлення жанрової літератури, орієнтованої на дорослу аудиторію. Особливу увагу приділено ролі візуальної мови у передачі атмосфери тривоги, напруги та психологічної глибини, що притаманна твору. Проведено комплексний аналіз сучасного книжкового ринку. Вивчено досвід провідних українських ілюстраторів та методи візуальної інтерпретації художніх текстів. Здійснено огляд верстки, шрифтових рішень, обкладинок, кольорових палітр і стилістичних прийомів, які ефективно підсилюють емоційний ефект літературного твору. У результаті створено власну концепцію дизайну книги, що включає створення авторської обкладинки, суперобкладинки, титульних розворотів, внутрішніх ілюстрацій та шрифтового оформлення.

Ключові слова: книжковий дизайн, ілюстрація, графічний дизайн, психологічний трилер, оформлення книги, візуальна комунікація.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Оксаніч С.Є.

ANNOTATION

Oksanich S.E. Book Design for Illarion Pavliuk's "I See You Are Interested in Darkness". Qualification work. Kyiv: Kyiv Capital University named after Borys Hrinchenko, 2025.

This qualification work is devoted to the study of the role of graphic design in shaping the visual concept of a psychological thriller, using the illustrated edition of Illarion Pavlyuk's novel "I See You Are Interested in the Darkness" as a case study. The research explores current trends in book illustration and examines the specific features of visual storytelling in genre fiction targeted at an adult audience. Particular attention is paid to the role of visual language in conveying an atmosphere of anxiety, suspense, and psychological depth, which are central to the narrative. A comprehensive analysis of the contemporary Ukrainian book market was conducted, focusing on the practices of leading Ukrainian illustrators and their methods of visual interpretation of literary texts. The work also reviews approaches to layout, typography, cover and dust jacket design, color palettes, and stylistic techniques that enhance the emotional resonance of a literary work. As a result of the research, an original book design concept was developed, comprising a custom cover, dust jacket, title spreads, interior illustrations, and typographic styling. This qualification work aims to enrich the visual culture of Ukrainian publishing and contribute to the development of high-quality book production.

Keywords: book design, illustration, graphic design, psychological thriller, book layout, visual communication.

The qualification work contains the results of my own research. The use of ideas, results and texts of scientific research by other authors must be referenced to the appropriate source.

_____Oksanich S.E.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ І. ІЛЮСТРАЦІЯ КНИГИ ЯК ЧАСТИНА КУЛЬТУРНОГО ПРОЦЕСУ	9
1.1. Стан і розвиток ілюстрації у сучасній українській книзі	9
1.2. Візуальна мова страху: художні особливості ілюстрацій у жанровій літературі	17
1.3. Роль книжкової ілюстрації у формуванні читацького досвіду	24
1.4. Аналіз аналогових ілюстрованих видань в жанрі «фікшн»	26
Висновки до Розділу І	29
РОЗДІЛ ІІ. РОЗРОБКА ДИЗАЙНУ ОФОРМЛЕННЯ КНИГИ	30
2.1. Аналіз ідейної складової книги	30
2.2. Цільова аудиторія	33
2.3. Дизайн концепція оформлення літературного твору	36
2.3. Розробка оригінал-макету	38
Висновки до Розділу ІІ	42
ВИСНОВКИ	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	47
ДОДАТОК А	53
ДОДАТОК Б	54
ДОДАТОК В	56

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний український книжковий ринок постійно розвивається, а конкуренція між видавництвами зростає, саме тому дизайн книги став важливим елементом комунікації, що здатен привернути увагу, встановити зв'язок користувача з продуктом і якнайвигодніше презентувати літературний твір.

Видавництва усвідомлюють, що за допомогою такого візуального інструменту можна не лише впливати на сприйняття змісту, а й структурувати текстову частину, зробити її наочною, видимою та підкреслити емоційний тон твору. Ця тенденція є особливо актуальною для книжок у жанрі психологічного трилеру, де напружена атмосфера, відчуття неспокою та глибокі переживання героїв є ключовими за задумом. Візуальна складова у таких виданнях — це не просто доповнення, а й самостійний засіб вираження. Кожен графічний елемент, шрифтове рішення, кольорова палітра та тематичні ілюстрації здатні акцентувати настрій твору та підсилити враження від нього. Саме тому для кваліфікаційної роботи було обрано тему дизайну книги Ілларіона Павлюка «Я бачу, вас цікавить п'ятьма». Цей роман досі не було проілюстровано, що дає широкий простір для творчого підходу та унікального бачення оформлення твору.

Українські ілюстратори активно впроваджують сучасні тенденції книговидання у власні роботи, зокрема експериментують із форматом, композицією та візуальними акцентами. Вони демонструють індивідуальні стилістичні підходи до дизайну книги, впроваджуючи новітні технології, від цифрової ілюстрації до елементів доповненої реальності. Завдяки поєднанню новаторства з елементами національної візуальної традиції: орнаментами, мотивами народного мистецтва, тощо, українська ілюстрація набуває впізнаваності як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку.

Отже, сучасна книжкова ілюстрація відіграє важливу роль у популяризації українських літературних творів, підвищуючи їхню естетичну цінність і

сприяючи формуванню позитивного іміджу українського книговидання за кордоном. Це, у свою чергу, засвідчує значущість та своєчасність обраної теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційну роботу виконано на кафедрі дизайну факультету образотворчого мистецтва і дизайну Київського столичного університету імені Бориса Грінченка. Робота є частиною наукової теми кафедри дизайну «Сталий розвиток суспільства та дизайн-діяльність у просторі айдентики територіальних громад», що передбачає проведення досліджень у сфері культури, мистецтва і дизайну та суміжних областей знань, презентацію результатів на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях, публікацію на шпальтах фахових видань, керівництво студентськими творчими та науковими студіями і гуртками, написання випускових кваліфікаційних робіт першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти (протокол засідання кафедри дизайну від 05.02.2025 р. № 5).

Мета кваліфікаційної роботи: Проведення дослідження та аналізу існуючих тенденцій, ключових візуальних рішень та методів впливу у сучасному книжковому дизайні, застосування отриманих знань задля створення дизайну книги Ілларіона Павлюка «Я бачу, вас цікавить п'ятьма».

Завдання кваліфікаційного проєкту полягають у наступному:

1. Дослідити ілюстрування книги сучасного українського письменника у жанрі психологічного трилера.
2. Визначити характерні особливості дизайну книги у жанрі трилер шляхом аналізу робіт сучасних ілюстраторів.
3. Дослідити вплив психологічних чинників на сприйняття книжкового оформлення та обґрунтувати роль дизайну у розвитку сучасного книговидання.
4. Створити дизайн книги Ілларіона Павлюка «Я бачу, вас цікавить п'ятьма», розробити обкладинку, суперобкладинку, титульні сторінки, внутрішні ілюстрації, шрифтове оформлення.

Об'єкт дослідження: Сучасна книжкова графічна ілюстрація, адаптована в книги для старшої аудиторії.

Предмет дослідження : Роботи сучасних українських ілюстраторів, методи оформлення та створення ілюстрацій для книги, створення концептуального дизайну для конкретної обраної книги.

Методи дослідження:

1. Аналіз та узагальнення теоретичних джерел: для вивчення особливостей сучасного книжкового дизайну;
2. Історико-культурний метод: для дослідження ретроспективи оформлення книг;
3. Компаративний метод: для порівняння аналогічних ілюстрованих видань;
4. Проєктно-художній метод: для створення авторської концепції оформлення;
5. Моделювання: для побудови цілісної візуальної системи книги відповідно до її жанрової та емоційної специфіки.

Теоритичне значення: Вивчення тенденцій книжкового дизайну та його впливу на читацьке сприйняття. Особливу увагу приділено аналізу ролі візуального оформлення жанрових художніх творів, призначених для дорослої цільової аудиторії, включно з емоційним та естетичним впливом.

Практичне значення: Розробка візуального стилю та концепту ілюстрованого видання роману, що включає створення макету, графічного оформлення та ілюстративної складової, відповідно до змісту та атмосфери книги.

Апробація результатів дослідження. Матеріали кваліфікаційної роботи обговорювались на засіданнях кафедри дизайну факультету образотворчого мистецтва і дизайну Київського столичного університету імені Бориса Грінченка. Основні положення й результати кваліфікаційної роботи було викладено у повідомленні на всеукраїнській науково-практичній конференції *«Сталий розвиток суспільства та дизайн діяльність у просторі територіальної*

айдентики» (Київ, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 16 квітня 2025 року).

Оксаніч С.Є. Жанрова специфіка формування художнього образу в ілюстраціях до твору Іларіона Павлюка «Я бачу, вас цікавить п'ятьма». *Сталий розвиток суспільства та дизайн діяльність у просторі територіальної айдентики*. Всеукр. наук.-практ. конф. (16 квітня 2025 року). Київ: Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2025. С. 134-136.

Структура: Вступ, два розділи, відповідні підрозділи, висновки, список використаних джерел та додатків. Загальний обсяг із додатками складає 60 сторінок, основний текст 53 С., додатки 7 С.

РОЗДІЛ І

ІЛЮСТРАЦІЯ КНИГИ ЯК ЧАСТИНА КУЛЬТУРНОГО ПРОЦЕСУ

1.1. Стан і розвиток ілюстрації в сучасній книзі

Книжкова ілюстрація відіграє важливу роль у сприйнятті літературного твору, збагачуючи його візуальним рядом та сприяючи глибшому розумінню змісту. В Україні сучасна книжкова ілюстрація переживає період активного розвитку, поєднуючи традиційні підходи з новітніми тенденціями та технологіями. У цьому розділі розглянуто основні аспекти стану та розвитку ілюстрації в сучасній українській книзі, визначено ключові тенденції, проаналізовано діяльність сучасних ілюстраторів та видавництв, а також окреслено перспективи подальшого розвитку цієї сфери.

Українська книжкова ілюстрація має багату історію, коріння якої сягає часів Київської Русі. У XI-XII століттях рукописні книги оздоблювалися орнаментальними вставками, ініціалами та мініатюрами, які стали основою для подальшого розвитку книжкової графіки. Яскравим прикладом є Остромирове Євангеліє (1056-1057) (див. рис. А.1, Додатку А), написане на пергаменті й прикрашене сторінковими ілюстраціями євангелістів та вишуканим орнаментальним обрамленням — цей манускрипт і донині вважається неперевершеним шедевром книжкового мистецтва. Традиція ілюмінування рукописів розвивалася в Україні і впродовж наступних століть. Досконалыми пам'ятками книжкової ілюстрації та вершинами книжкового мистецтва свого часу вважаються Київський псалтир (1397) (див. рис. А.2, Додатку А) та Пересопницьке Євангеліє (1556-1561) (див. рис. А.3, Додатку А) — багате на мініатюри рукописи, воно увібрало ренесансні художні засоби [1].

Саме ці пам'ятки засвідчили тяглість традицій давньоруської книги, заклавши основу подальшого розвитку української книжкової графіки. Художники того часу використовували різноманітні техніки та матеріали, створюючи унікальні зображення, що доповнювали текст і сприяли його

кращому сприйняттю. З розвитком книгодрукування в XVI-XVII століттях українська книжкова ілюстрація зазнала значних змін, зокрема, з'явилися гравюри на дереві та металі, що дозволило тиражувати зображення та зробило книги більш доступними для широкого загалу. Упродовж XVII-XVIII століть українські гравери створювали ілюстрації з глибоким символічним змістом. У цей час художнє оформлення книг перебувало під впливом барокової естетики, що вирізнялася експресією, орнаментальністю та поєднанням релігійних і народних мотивів. Протягом XIX-XX століть українська книжкова графіка зазнала впливу різних мистецьких течій, у цей період в українському графічному мистецтві простежується вплив загальноєвропейських течій, таких як модерн (арт-нуво), символізм, неопримітивізм, футуризм, кубізм, експресіонізм тощо [2]. Вітчизняні митці творчо переосмислювали ці впливи, поєднуючи новітні авангардні засоби з національними мотивами, завдяки чому сформувався самобутній стиль української книжкової графіки першої третини XX століття [3].

Окремої уваги вартий період кінця 1950-х — початку 1960-х років, коли в умовах часткового послаблення радянської ідеологічної цензури, зумовленого «відлигою», виникли сприятливі умови для творчих експериментів. Саме тоді з'являється нове покоління митців — шістдесятників, які започаткували якісно новий підхід до ілюстрування книжок. Вони прагнули надати тексту глибшого смислового тлумачення через образ, форму й композицію. Роботи цього часу вирізнялися самобутністю, візуальною свободою та авторською інтонацією [4].

Творчі відкриття шістдесятників мали помітний вплив і на наступні десятиліття. У 1960–1970-х роках, незважаючи на збереження ідеологічного контролю, книжкова ілюстрація залишалася сферою, де художники могли дозволити собі більше індивідуальності, ніж у живописі чи скульптурі [5]. Саме завдяки цій відносній автономії розвивалися нові стильові рішення, а візуальна мова книги ставала дедалі глибшою й змістовнішою. Навіть у складні часи 1980–1990-х років, коли книговидавнича галузь переживала економічну кризу і книги певною мірою мали риси агітаційного мистецтва, з'являлися видання з

вишуканим ілюстративним оформленням, які засвідчували високий фаховий рівень українських художників [6].

Таким чином, послідовний розвиток української книжкової ілюстрації впродовж століть сприяв формуванню національної художньої школи, яка заклала ґрунт для подальших творчих пошуків. Спираючись на напрацьовані традиції, сучасні митці розширюють межі візуального вираження, що, своєю чергою, зумовило появу нових тенденцій у книжковій графіці ХХІ століття.

На початку ХХІ століття українська книжкова ілюстрація продовжила динамічно розвиватися, що було зумовлено як внутрішніми трансформаціями в країні, так і впливом глобальних тенденцій. На сучасному етапі українська книжкова ілюстрація характеризується синтезом традиційних і новітніх технік у оформленні жанрових художніх творів. Художники-ілюстратори експериментують із формою, кольором та композицією, поєднуючи традиційні методи з новітніми технологіями.

Важливим аспектом є інтеграція національних мотивів та символіки, що сприяє збереженню культурної ідентичності. Таке повернення до традицій — це одна з ключових тенденцій сучасної української книжкової ілюстрації. Ілюстратори звертаються до фольклорних елементів, традиційних орнаментів та образів, адаптуючи їх до сучасного контексту. Це сприяє збереженню та популяризації культурної спадщини України.

Іншою важливою тенденцією є використання цифрових технологій у процесі створення ілюстрацій. Комп'ютерна графіка, зокрема робота в сучасних графічних редакторах (таких як Adobe Photoshop, Illustrator, Procreate, Clip Studio Paint, Krita тощо) відкриває нові можливості для художників, дозволяючи працювати з різними стилями та техніками, експериментувати з кольоровою гамою та текстурою, створювати більш складні та деталізовані зображення [7].

Сучасне книговидання дедалі частіше звертається до інтерактивних форматів, аби зацікавити молодіжну аудиторію. Одним із таких рішень стали видання з елементами доповненої реальності, які поєднують традиційну друковану форму з 3D. Завдяки цьому підходу ілюстрація виходить за межі

звичного книжкового простору, перетворюючись на динамічну тривимірну композицію, що може доповнюватися навіть анімацією, а читач також стає творцем історії [8].

Водночас, багато ілюстраторів поєднують цифрові методи з традиційними. Зростає інтерес до традиційних графічних технік, таких як акварель, гуаш, ліногравюра, тощо. Традиційні техніки надають ілюстраціям особливу теплоту та глибину, які важко відтворити цифровими засобами [9].

У сучасному книговиданні ілюстрація вже давно перестала бути лише візуальним супроводом до тексту. Вона стала окремою мовою, через яку ілюстратор інтерпретує і переосмислює авторський зміст. Звісно, межі цього висловлення часто окреслюються форматом видання, жанром книги та віковою категорією читачів, мистецтво книжкової графіки неможливе без урахування особливостей поліграфічного оформлення. Художник, працюючи над оформленням видання, змушений діяти в певному форматі, що накладає обмеження на композиційні рішення. Відповідно до встановлених параметрів, він має розподіляти візуальні елементи, враховуючи обсяг книги, вибір шрифтів, розміри текстового поля та поля сторінок. Крім того, дизайнер ілюстратор не лише має розуміти функцію шрифтів, але й вміти модифікувати їх або створювати нові, що гармонійно поєднуюватимуться з художнім задумом і характером тексту, створюючи відповідну атмосферу для читача. А у випадку ілюстрування дитячої літератури, візуальні образи мають бути ще й максимально чіткими, емоційно виразними та доступними для сприйняття. Втім, навіть у цих межах художник має простір для творчості, де він може поєднувати власне бачення з авторськими ідеями, не втрачаючи індивідуальності.

Створення ілюстрації — це завжди діалог між текстом і зображенням. Часом це може бути тонке доповнення до слова, а інколи — паралельна історія, візуальна інтерпретація, яка розкриває підтексти або додає нові сенси. Ілюстратор не просто “озвучує” текст картинками, він створює візуальну атмосферу, формує настрій, задає ритм і навіть може змінити сприйняття окремих сцен чи персонажів. Під час проєктування ілюстрованого видання

важливо забезпечити стилістичну узгодженість між усіма його візуальними компонентами. Художник має створювати виразні ілюстрації та органічно інтегрувати їх у загальну композицію книжки. До елементів оформлення, що формують її цілісну візуальну структуру, належать: суперобкладинка, обкладинка, титульний аркуш, шмуцтитули, фронтиспис, декоративні заставки, вставні ілюстрації, кінцівки та ініціали. Кожен з них виконує окрему функцію у візуальній драматургії видання та цілком може слугувати повноцінним витвором мистецтва, проте всі разом мають формувати єдину художню систему, підпорядковану спільній образній мові [10].

Із появою цифрових інструментів цей процес набув нової гнучкості. Графічні редактори та планшети значно розширили технічні можливості художника, дозволивши експериментувати з текстурами, стилями та ефектами. Проте це також сприяло появі нових викликів. Стриманий мінімалізм і тенденція до фотореалістичних зображень у деяких цифрових ілюстраціях позбавляють роботи живого авторського відбитка, який зазвичай притаманний традиційним технікам. Саме тому дедалі популярнішими стають напрями, що поєднують цифрову гнучкість із матеріальністю класичних засобів наприклад, нефотореалістична візуалізація, яка імітує рукописні мазки, акварельні заливки, пастозність живопису або енергію графічного ескізу.

Такий синтез технік дозволяє створювати візуальні образи, які поєднують глибину емоційної виразності та оперативність цифрового середовища. Для кращого розуміння цієї тенденції, далі будуть розглянуті приклади робіт кількох українських ілюстраторів, які ефективно інтегрують новітні методи у своїй практиці [11].

Так, наприклад, Віолетта Борігард почала свою кар'єру в книжковій ілюстрації у 2012 році, і з того часу здобула популярність завдяки своїй майстерності в техніках акварелі, туші та олівці. Окрім того, у своїй роботі вона активно використовує графічний планшет. Особливе місце у її творчості займає ілюстрація дитячих книг, зокрема проектів, що поєднують навчальні та ігрові елементи. Віолетта є автором інноваційної книжки «Усе через банани»,

інтерактивної книги, в якій читачі можуть не тільки читати, а й грати, вирізати та взаємодіяти з книжкою.

Іншим яскравим представником нової школи є Катерина Сад, ілюстраторка, яка працює у двох напрямках: монотипії та цифровій ілюстрації на графічному планшеті. Її стиль вирізняється виразними силуетами і мінімалістичною композицією, що підкреслює глибину її творчих задумів. Важливими роботами в її творчому доробку є оформлення дитячої книги Тірци Атар «Від війни плачуть» та авторська книжка-картинка «Ідея на мільйон».

Серед визначних представників української книжкової ілюстрації можна назвати також Анастасію Стефарук. Її творчість здебільшого зосереджена на дизайні обкладинок. Важливою характеристикою її робіт є увага до найменших деталей: вона активно застосовує ручні написи, ретельно продумує форзаци та інші елементи книжкового оформлення. Окрім того, Анастасія Стефурак працює з комп'ютерною графікою та колажем, що дозволяє їй створювати складні, багатошарові образи, в яких текстура, колір та композиція є важливими складовими.

Ілюстраторка Катерина Слонова працює в багатьох жанрах, включаючи дитячу, дорослу та журнальну ілюстрацію. Крім того, вона займається оформленням постерів для кіно та театральних вистав, а також малює титри для ігрових та документальних фільмів. Одним з найвідоміших проєктів Катерини є оформлення книги «Щоденник кота-вбивці» Енн Файн, а також роботи над постерами до фільмів, представлених на міжнародному фестивалі в Роттердамі. Катерина Слонова має здатність поєднувати чітку графічність і високий рівень художньої виразності, що робить її роботи унікальними й глибоко емоційними.

Творча майстерня «ЛІСПРОПІС», заснована Володимиром та Марією Гавришами, має широкий спектр інтересів у галузі книжкового дизайну, графіки, коміксів та арт-буків. Однією з важливих робіт майстерні є арт-бук «Марія», що був створений на основі однойменної поеми Грицька Чубая. Проєкти майстерні характеризуються глибоким осмисленням традиційних і сучасних технік графіки

та дизайну, а також увагою до поєднання тексту і зображення, що підкреслює важливість взаємодії між різними видами мистецтва.

Видавництва ж в свою чергу відіграють ключову роль у розвитку та популяризації книжкової ілюстрації в Україні. Серед них особливо варто відзначити «А-ба-ба-га-ла-ма-га», видавництво засноване Іваном Малковичем на початку 1990-х років, його специфікація полягає у випуску книжок для дітей, що вирізняються оригінальними ілюстраціями та високим рівнем графічного оформлення, якість це основний акцент.

«А-ба-га-ла-ма-га» активно співпрацює з найкращими українськими та міжнародними ілюстраторами та посідає одну з провідних ролей у Європі, вони залучали до роботи художників світового рівня, таких як Владислав Єрко та Кость Лавро. Їх видання демонструють багатство форм і стилів у книжковій ілюстрації, від традиційного малюнка до інтерактивних елементів [12].

Важливим аспектом діяльності «А-ба-ба-га-ла-ма-га» є також те, що видавництво сприяє розвитку візуальної культури через співпрацю з художниками-новаторами, відкриваючи українцям та світові справжні таланти. Видавництво сприяло популяризації українського культурного спадку через книжкову ілюстрацію, що стала складовою культурної ідентичності національної видавничої справи.

Показовим прикладом послідовного втілення єдиної візуальної концепції в межах кожного окремого видання є «Видавництво Старого Лева», засноване в 2001 році у Львові. Це одне з провідних видавництв, що активно співпрацює з українськими ілюстраторами, у видавничому портфоліо якого книжки для всіх вікових категорій. Якості видання та візуальній складовій виділена значна роль. Видавництво також підтримує міжнародну співпрацю, адаптуючи закордонні видання для українського ринку та відкриваючи національних авторів і художників ширшій аудиторії.

Окрім традиційних видавництв, на українському ринку книжкової графіки активно розвивається молоде видавництво ArtHuss, засноване у 2017 році. Попри відносно молодий вік, воно стало впізнаваним брендом серед поціновувачів

графічного дизайну, мистецтва та культурології. Його продукція це не просто книги, а естетично цілісні об'єкти, що об'єднують зміст із вишуканим візуальним вирішенням. ArtHuss орієнтується на актуальні візуальні тренди, залучаючи молодих українських ілюстраторів та митців до співпраці. Це видавництво стало своєрідною платформою для промоції української візуальної культури як усередині країни, так і за її межами через адаптації міжнародних видань і власні переклади, що відзначаються високим поліграфічним рівнем [13]. Його книги часто виходять у співпраці з європейськими та американськими видавцями, що дозволяє інтегрувати українську книжкову продукцію в глобальний мистецький контекст.

Серед української молоді книги ArtHuss стали справжнім культурним феноменом, вони приваблюють візуальною експресією, що резонує з новою генерацією. Саме завдяки таким проєктам розмиваються межі між художньою літературою, дизайном та ілюстрацією, а сама книга перетворюється на медіум сучасного візуального мислення.

У мирний період видавнича діяльність має заклик популяризувати читання, збагатити культурний простір та сприяти розвитку поліграфічної справи. Однак в умовах війни ці функції набувають нових змістів, книжка перетворюється на джерело емоційної підтримки, стає прихистком, інструментом збереження національної ідентичності й культурної пам'яті. Візуальне оформлення у таких виданнях набуває особливої ваги воно має на меті створювати відчуття захищеності та естетичної гармонії навіть у тривожні часи [14].

У контексті цифрової трансформації, що охоплює всі сфери сучасного життя, друковані книги поступово втрачають позиції серед широкої аудиторії. Швидкість доступу, зручність використання мобільних пристроїв і зростання популярності аудіоформатів значною мірою впливають на зміну читацьких звичок. Цей зсув у бік електронного споживання контенту становить серйозний виклик для традиційного книговидання, особливо на тлі додаткових труднощів, спричинених повномасштабною війною. Видавцям та авторам необхідно не

лише утримувати інтерес до паперової книги, а й оперативно реагувати на зміни у форматах подачі й просування літературного продукту [15].

Саме тому питання модернізації видавничої діяльності набуває стратегічного значення. Осучаснення не обмежується візуальним оформленням чи якістю друку, воно охоплює комплексний підхід: від редизайну взаємодії з читачем до використання інструментів цифрового маркетингу, соціальних мереж і мультимедійного контенту. У нових умовах важливо не лише створити якісний продукт, а й правильно його подати, знайти канали комунікації, які резонуватимуть із потребами молодшої цифрової аудиторії. Таким чином, виживання та розвиток друкованого видання сьогодні безпосередньо залежить від готовності видавництва переосмислювати свої стратегії й формати взаємодії зі світом, що стрімко змінюється.

1.2. Візуальна мова страху: художні особливості ілюстрацій у жанровій літературі

Ілюстровані видання художньої прози у жанрах готики, хорору, трилера і нуару демонструють спільні стилістичні риси, що підтримують наративний задум творів. Такі книги зазвичай характеризуються стриманою або контрастною кольоровою гамою та продуманою композицією ілюстрацій.

Домінує прагнення до виразного світлотіньового рішення (класичний прийом кіароскуро), яке посилює атмосферу твору: наприклад, готичні та нуарні історії часто оформлюються у монохромній або приглушеній палітрі з акцентами на глибоких тінях і з різкими контрастами. Композиція ілюстрацій нерідко вибудовується за діагоналлю чи в динамічній перспективі, щоб підкреслити напругу або драматизм сцени [16]. Ілюстратори активно використовують стилістичні прийоми, притаманні жанру: від тонких штрихових гравюр до сучасної цифрової графіки — усе підпорядковано створенню цілісного візуального образу твору. В ілюстрованих виданнях важливою є взаємодія з текстом, зображення доповнюють його смисловим шаром і емоційним тоном, проте не дублюють і не випереджають події оповіді.

Дослідники відзначають, що ілюстрація пропонує «ізолюваний і вибірковий» візуальний досвід на відміну від послідовного читання, тому художники прагнуть передати атмосферу й підтекст твору, уникаючи «спойлерів» і надмірної буквальності, у найкращих зразках ілюстрованої книги образ і текст перебувають у діалозі. Подібні образні рішення збагачують смислову наповнення твору, окрім того, книга є мистецьким об'єктом з матеріально-технічною конструкцією, що дозволяє розглядати її не лише як носія змісту, а й як мистецький артефакт [17].

Звернення до традиції ілюстрованого художнього твору має глибоке історичне коріння. У XIX столітті багато прозових творів в Європі спершу виходили з ілюстраціями, для багатьох авторів співпраця з художником була невід'ємною частиною творчого процесу. Видавці вікторіанської доби серійних романів навмисне додавали насичені деталями гравюри, що сприяло популярності творів. Загальна тенденція до візуалізації літератури згодом породила окремий різновид роману - ілюстрований роман, де слово й зображення утворюють синтез. Класичним прикладом є творчість французького гравера Гюстава Доре, котрий ще у XIX ст. став автором монументальних циклів ілюстрацій виконаних в техніці офорту до численних літературних творів, від «Божественної комедії» Данте до Байронівських поем. Такі митці, як Доре, Оноре Дом'є та Поль Гаварні заклали високий художній стандарт книжкової графіки, їх гравюри сповнені драматизму та часто сатири, увійшли до канону візуального мистецтва і надихнули ціле покоління послідовників [18].

Надалі традицію елітарного ілюстрованого видання розвинули спеціалізовані видавництва, які роблять книгу предметом мистецтва та розкоші. Зокрема, британське видавництво The Folio Society, засноване 1947 року в Лондоні від самого початку проголосило принцип видання книг з особливою увагою до дизайну та ілюстрацій. Фоліо-видання вирізняються вишуканими палітурками ручної роботи і, головне, авторськими ілюстраціями, спеціально замовленими сучасним художникам для кожного твору.

Фактично The Folio Society та подібні видавці (“Easton Press” у США тощо) відродили й піднесли жанр ілюстрованої класики для дорослих читачів: найкращі зразки світової літератури - від пригодницьких романів до готичних повістей, виходять з десятками оригінальних ілюстрацій. Такий підхід відповідає запиту вибагливого читача-колекціонера, адже книга має бути прекрасною не лише за змістом, а й візуально [19].

Таким чином, у сучасному книговиданні співіснують як масові видання, де образ відіграє роль здебільшого в оформленні обкладинки, так і колекційні ілюстровані книги, у яких втілено найвищі досягнення книжкової графіки.

Розглянемо особливості художнього оформлення у конкретних жанрах популярної прози. Готична література — жанр, що виник наприкінці XVIII століття і поєднав елементи містики, жаху та романтики, дала багатий матеріал для ілюстраторів, водночас поставивши перед ними нелегке завдання. Готичний роман зазвичай насичений таємничими подіями, примарами чи псевдонадприродними явищами, які, однак, часто отримують природне пояснення в кінці оповіді. Це специфічний виклик для художника: як зобразити сцени страху і загадки, не розкривши передчасно інтригу твору? Дослідники відзначають, що ілюстрації додають до готичного тексту окремий шар сприйняття, проте це вимагає вкрай обережного підходу [20]. Ілюстратор мусить перевести готичну атмосферу з площини поступового читання в площину одночасного огляду картинки, зберігши при цьому таємничість. Яскравий приклад — різні художні інтерпретації знаменитої сцени з «Таємниць Удольфо» А. Редкліф (1794), де героїня намагається підняти чорну завісу в замку [16]. Цей епізод роками інтригував читачів, адже за завісою, як з’ясовується наприкінці, немає нічого містичного. Ілюстратори ж різних видань йшли трьома шляхами вирішення дилеми: одні показували лише перелякану реакцію героїні, не розкриваючи об’єкта під завісою; інші натякали на зловісну фігуру, вводячи глядача в оману; треті зображували абстрактну тінь чи символ, що передає настрій страху без конкретики. У всіх випадках метою було створити інтерес (як рекламний хід) і водночас залишитися вірним першоджерелу, нічого не

виказавши завчасно. Готичні ілюстрації тяжіють до приглушених тонів, складних орнаментальних деталей і гри світла й тіні, що витворює відчуття присутності надприродного. Наприклад, у класичних виданнях готичних романів XIX ст. нерідко зустрічаємо гравюрні фронтисписи із зображенням старовинних замків, місяця за хмарами, силуетів привидів чи загадкових жіночих фігур при свічках, усе це стало візуальними штампами жанру. Важливо, що готична ілюстрація покликана не стільки показати надприродне, скільки створити передчуття його появи. Через це художники часто звертаються до символізму і алегорії: потемнілий пейзаж, ворони на гіллі, розхитана колиска або розбите дзеркало можуть промовляти гучніше за фактичне зображення. Така стилістика, вироблена ще романтиками, зберігається й у сучасних виданнях: навіть у кольорових ілюстраціях готичних творів переважають похмурі відтінки, контрастне освітлення і ретельна композиція, яка навіює відчуття саспенсу.

Література жахів (горор) успадкувала чимало рис від готики, проте еволюціонувала в бік більш відвертого зображення надприродного й шокуючого. Як жанр, література жахів націлена саме на те, щоб викликати у читача відчуття тривоги та страху і візуальне оформлення слугує цьому ж завданню [16]. Якщо готичні привиди часто виявляються оманюю, то в горорі страшне - справжнє: монстри, демони, вампіри, живі мерці стають центральними образами. Відповідно, ілюстрації в жанрі жахів можуть бути більш графічно інтенсивними та гротескними. Ще у XIX столітті тематика жаху надихала видатних книжкових художників. Приміром, до збірок оповідань Едгара По зверталися найкращі ілюстратори свого часу: Артур Рекем, Едмунд Дюлак, вже згаданий Гюстав Доре [21].

Отже, в ілюстраціях жанру жахів утверджується естетика гротеску і крайніх контрастів, що апелює до підсвідомого страху. У XX столітті образні рішення горору стали ще різноманітнішими. В епоху «pulp fiction» 1920–40-х рр. візуальна репрезентація жахів набула відверто сенсаційного характеру: обкладинки дешевих журналів жахів рясніли кричущими зображеннями монстрів, кривавими сценами, «жертвами», усе заради миттєвого шокового

ефекту [22]. Така гіперболізована образність стала невід’ємною частиною жанрового стилю горору середини ХХ ст. Поступово художня репрезентація жахів урізноманітнювалася — від шокуючих кривавих сцен до тонко ліричних, увесь спектр візуальних підходів до теми жаху. Сьогодні існують фундаментальні праці-альбоми, присвячені мистецтву горору, такі як “The Art of Horror: An Illustrated History” під редакцією Стівена Джонса. В них простежено розвиток стилю від ранніх гравюр епохи Шеллі і Стокера до кіноплакатів і цифрових ілюстрацій наших днів. Відповідно до досліджень, в образності літератури жахів відбиті всі ключові страхи культурної доби, від готичних привидів вікторіанства до постмодерних зомбі й маніяків. Для кожного піджанру виробилися свої візуальні атрибути. Таким чином, ілюстрації в жанрі хорор виконують подвійну функцію: з одного боку, вони безпосередньо лякають глядача, втілюючи найбільші кошмари у наочній формі; з іншого, слугують впізнаваними знаками жанру, що відразу настроюють читача на потрібну емоційну хвилю ще до початку читання.

На відміну від містично-надприродних жанрів готики та жахів, ілюстровані видання у жанрі трилера та нуару зосереджені на світі реальних злочинів, людської темряви й соціальної драми. Трилер як жанр літератури покликаний підтримувати у читача безперервне відчуття напруженого очікування, невизначеності та страху за долю героїв. В ілюстраціях до трилерів - чи то книжкових обкладинках, чи внутрішніх малюнках у детективних романах, акцент робиться на передачі динаміки й тривоги сюжету. Художні образи трилеру часто зображують кульмінаційний момент небезпеки: переслідування, боротьбу, психологічне протистояння. На відміну від горору, де загроза походить від надприродного, у трилері небезпека цілком реальна, тому й образний ряд ближчий до реалістичного. Відомий видавничий прийом - показати на обкладинці сцени злочину або погоні крізь виразний ключовий образ (наприклад, силует людини з зброєю в тіні дверей, чи крупний план наляканого або злісного погляду). У класичних шпигунських та детективних романах середини ХХ ст. ілюстрації (здебільшого обкладинки) набули кінематографічних

рис: художники надихалися чорно-білими кінотрилерами Гічкока та нуаровими детективами Ланга, запозичуючи їх виразний візуальний стиль. Часто використовується низький кут огляду, ніби глядач спостерігає сцену нишком, або ж, навпаки, різко окреслені діагональні композиції, що створюють відчуття руху. Напружена атмосфера підкреслюється колірними контрастами: на темному, приглушеному тлі міста може виділятися яскраво-червоний елемент, символічна пляма крові або деталь одягу, що асоціюється з небезпекою. Такий прийом часто застосовувався в обкладинковому дизайні трилерів, аби привертати увагу і натякати на драматичний зміст. При цьому ілюстратори трилерів нерідко вдаються до стилізованої простоти, що передає холодну напругу жанру. У повоєнний період сформувалися цілі школи художників, які спеціалізувалися на кримінально-детективній графіці. Приміром, американець Роберт Макгінніс прославився сотнями обкладинок до детективів і шпигунських романів, створивши канонічний образ «крутого» трилера, його картини прикрашали книги від класики нуару до серії про Джеймса Бонда. Інший майстер, Роберт Магуайр, зосередився саме на нуаровій тематиці, прославившись як ілюстратор книжкових обкладинок кримінального нуару [22].

Традиції, закладені митцями, вплинули й на сучасне оформлення трилерів: навіть сьогодні багато книжок у жанрі психологічного трилера чи детективу містять ілюстративні елементи на обкладинках, котрі продовжують експлуатувати винайдені ще в pulp-журналах ефекти – таємничі силуети, різкий ракурс, експресивний контраст кольорів [23].

Особливе місце займає нуар — піджанр кримінальної літератури, що відзначається гнітючою атмосферою фаталізму і моральної двозначності. У літературознавчому значенні термін «роман-нуар» застосовується до творів, де головний герой зазвичай є жертвою чи злочинцем, а не детективом, як у класичному детективі. Тобто «нуар-фікшн» зосереджується на темних сторонах людської природи та суспільства, змальовуючи песимістичну, похмуру картину реальності, сповнену розчарування й цинізму. Візуальна мова нуару склалася під впливом як літературних, так і кінематографічних джерел. Ілюстрації до

таких творів характеризуються використанням радикального контрасту світла і тіні, урбаністичних нічних пейзажів та стилізованих образів, що втілюють відчай і занепад [23]. У 1940-х рр., під впливом голлівудських нуарних фільмів, у книжковій графіці утвердився стиль глибоких тіней фігури персонажів часто зображувалися частково зануреними в півтьму, з яскраво освітленими фрагментами (обличчя, зброя, силует у дверях тощо). Наприклад, на обкладинках кримінальних романів тих часів типовими були образи самотнього чоловіка в капелюсі під ліхтарем нічної вулиці, або ж *femme fatale* у червоній сукні на тлі темної кімнати – ці композиції стали візуальними кліше жанру.

Згодом, наприкінці 1950-х, стилістика нуару дещо змінилася, тіні почали зникати, лінії стали чистішими, а кольори холоднішими. Однак базові елементи нуар-стилю залишилися незмінними, це мінімалістична колірна палітра (часто чорно-біла з вкрапленнями одного додаткового кольору), експресивний штрих або різке контурне малювання, а також візуальні метафори розпаду: тріщини, віддзеркалення, тіні ґрат на обличчях персонажів тощо.

Ілюстратори нуару нерідко апелювали до почуття прихованого страху і тривоги: на зображеннях можна бачити лише наслідки злочину (наприклад, відчинені двері з окресленою на підлозі тінню) або передчуття фатального кроку (герой стоїть на краю хмарочоса над нічним містом) [24]. Такий опосередкований підхід дозволяє візуально передати моральну неоднозначність і приреченість

Сучасні видавництва також не оминають нуару: випускаються ілюстровані колекційні видання класики, з'являються й графічні романи у нуарній стилістиці. Таким чином, візуальна складова жанру нуар еволюціонувала від сміливих композицій *pulp*-журналів до витончених стилізацій постмодерної доби, зберігши при цьому свої ключові риси: урбаністичну похмурість, контрастність та психологічну глибину.

Ілюстровані книги жанрів «фікшн» — від готичного роману до нуарової драми, являють собою яскравий пласт книжкової культури. Кожен жанр виробив свою своєрідну візуальну мову. Попри відмінності, усі ці стилістики

підпорядковані спільній меті — посилити емоційний вплив художнього слова, перенести читача в світ твору. Ілюстрація стає провідником між автором і читачем, додаючи від себе інтерпретацію, але шанобливо зберігаючи авторський задум. Успішна дизайн-стратегія книги враховує жанрову специфіку, естетичні очікування аудиторії та національний культурний контекст. Українські видавці також долучаються до цієї сфери, поступово формуючи власні підходи до ілюстрування жанрової літератури, зокрема, інтегруючи українську етнографіку чи історичні паралелі у візуальний ряд.

1.3. Роль книжкової ілюстрації у формуванні читацького досвіду

Книжкова ілюстрація відіграє суттєву роль у тому, як сприймається і переживається читання твору. Ілюстрація є важливою складовою видання, яка виконує низку ключових функцій — від емоційно-психологічної та естетичної до пізнавально-інформаційної, і цим комплексно впливає на читацьке сприйняття твору. Завдяки візуальному доповненню тексту книга здатна глибше залучати аудиторію: привертати увагу, викликати емоції, полегшувати розуміння змісту і навіть збагачувати інтерпретацію історії. У результаті ілюстроване видання формує більш насичений та змістовний досвід читання, ніж аналогічний текст без образотворчого ряду [25].

Одним із провідних аспектів впливу ілюстрації є її емоційний потенціал. Візуальні образи посилюють емоційно-художню дію літературного твору: читач отримує почуття та враження не лише зі слів, а й із зображень, що їх супроводжують. Ілюстрації створюють певний настрій оповіді, передаючи атмосферу та переживання героїв, тим самим поглиблюючи співпереживання. Зображення міміки, жестів, колориту сцен допомагає краще відчувати характер подій і стан персонажів. Як наслідок, візуальний ряд сприяє ефекту присутності: читач ніби занурюється в альтернативну реальність, у вигаданий світ твору. Не менш важливою є естетична функція книжкової ілюстрації. Якісне художнє оформлення робить книгу візуально привабливою, приносить задоволення та формує художній смак. Ілюстрації, виконані на високому мистецькому рівні,

здатні захопити увагу і викликати у читача почуття краси, тим самим перетворюючи читання на естетично приємний процес [26]. Окрім того, вдала графіка органічно доповнює літературний ряд, створюючи єдність змісту і форми видання. Іншими словами, ілюстрація повинна вписуватися в композицію книжки як цілісного художнього ансамблю, підкреслюючи стиль та ідеї твору [27]. І навпаки, невдала або стилістично недоречна ілюстрація може відволікати увагу чи навіть спотворювати сприйняття змісту, тому важлива професійність та відповідність зображень текстовому матеріалу. Ілюстрації підвищують цінність книги як артоб'єкта і позитивно впливають на ставлення читача до твору.

Ілюстрація також виконує пізнавально-інформаційну роль у структурі книги. Візуальні образи доносять зміст твору наочно, завдяки чому полегшується засвоєння інформації різними категоріями читачів. Складні описи та абстрактні поняття стають зрозумілішими, коли підкріплені малюнками: зображення може подекуди замінити розгорнуте вербальне пояснення. Така інформативна функція особливо актуальна в дитячій літературі й освітніх виданнях, де ілюстрації слугують своєрідними підказками для юного читача [27]. Відповідно, ілюстровані тексти ефективніше передають знання: діти легше співвідносять побачене із прочитаним, розвивають уяву та образне мислення. Зображення можуть виконувати і експлікативну (пояснювальну) функцію — наочно роз'яснювати складні фрагменти, деталі або концепти, які важко передати лише словами. Таким чином, ілюстрації виступають важливим засобом пізнання та закріплення змісту, доповнюючи текст у дидактичному вимірі.

Художник-ілюстратор не завжди просто відтворює текстовий епізод, часто він привносить власне бачення, пропонуючи читачам новий кут зору на події чи образи твору. Завдяки своєрідній візуальній інтерпретації літературного сюжету, зацентрувати на деталі, про які в тексті лише побіжно згадано, або підсилюючи певні мотиви через колір і композицію [28]. Наприклад, через зображальні засоби художник виділяє характер героя чи атмосферу сцени, що допомагає аудиторії глибше збагнути підтекст та емоційний тон оповіді. Це збагачує художній світ книги, візуальний шар додає нових смислів до авторського слова,

стимулюючи уяву читача до ширшого тлумачення прочитаного. Різні художні підходи до одного й того ж твору здатні по-різному впливати на уявлення публіки про нього, фактично така синергія тексту та зображення трансформує читацький досвід залежно від концепції ілюстратора. Коли літературний твір доповнений продуманими, змістовними ілюстраціями, процес читання набуває мультисенсорного характеру: читач одночасно сприймає історію через слово і візуальний образ [28]. Це робить занурення у книгу глибшим, а сам твір більш переконливим і живим у сприйнятті. Візуальні враження, отримані під час читання, закарбовуються поряд із текстовими, отже, підсилюється загальна пам'ятність і емоційний резонанс твору.

Отже, вплив книжкової ілюстрації на формування читацького досвіду є багатограним і комплексним. Поєднуючи естетичну привабливість, емоційну експресивність, пізнавальну наочність, інтерпретаційну глибину та трансформативний ефект, ілюстрації істотно збагачують взаємодію між читачем і текстом. Вони не лише доповнюють літературну оповідь, а й скеровують спосіб її сприйняття.

1.4. Аналіз аналогових ілюстрованих видань в жанрі фікшн

Ілюстрація давно перестала бути винятково атрибутом дитячої книги і дедалі частіше стає невід'ємною складовою художньої літератури для дорослих у жанрах хорору, нуару, трилера та детективу. У цих жанрах, де атмосфера і настрій відіграють вирішальну роль, візуальні образи слугують додатковим засобом виразності, підсилюючи сприйняття тексту читачем. У художніх романах вони можуть впливати на інтерпретацію сюжету, надаючи додаткові деталі або альтернативні перспективи сприйняття подій. Важливо, що стиль зображення відіграє значну роль: наприклад, умовні силуетні ілюстрації залишають простір для уяви читача, тоді як детальні реалістичні малюнки пропонують конкретне бачення світу твору. Таким чином, у дорослій жанровій літературі ілюстрації виконують не просто декоративну функцію, а стають

частиною наративу, доповнюючи текст і створюючи цілісний художній образ видання.

Чітко прослідкувати це можна на прикладі таких видавництв, що активно працюють з ілюстрованими виданнями для дорослих: Nebo BookLab Publishing та The Folio Society. Кожне з них має власний підхід до дизайну книг та співпраці з художниками, що дозволяє простежити різноманітні стилістичні рішення у межах жанрової літератури. Незважаючи на спільну мету видати книжку як мистецький об'єкт із високою якістю поліграфії - ці видавництва репрезентують різні школи і традиції книжкової ілюстрації.

Nebo BookLab Publishing — українське арт-видавництво, засноване у 2015 році, що спеціалізується на ілюстрованій фантастиці та пригодницькій літературі для всіх вікових категорій [29]. Від самого початку Nebo BookLab звернуло увагу на сегмент літератури для дорослого читача, пропонуючи класичні твори, детективи, фентезі та хорор з ілюстраціями українських художників. Характерна риса підходу до видань від видавництва Nebo — це ретельний добір митців та безкомпромісна увага до дизайну й поліграфічного виконання. Як зазначають засновники видавництва, вони співпрацюють лише з найкращими українськими ілюстраторами, щоб забезпечити унікальне візуальне оформлення кожної книги.

Серед виданих книг особливої уваги заслуговують наступні: «Кармілла» Джозефа Шерідана Ле Фаню, ілюстрована Владиславом Ченчиком в співпраці з дизайнеркою Антоніною Миколенко (*див. рис. Б.1, Додатку Б*). Роман відноситься до серії «Мара», в яку увійшли твори сучасної та класичної готики. Візуальна інтерпретація цієї готичної історії вирізняється стриманою кольоровою гамою, гіпнотичною ритмікою композицій та візуальним посиленням еротизованої тривожності, притаманної твору.;

«Проти ночі смолоскип» Саби Тахір, третя частина тетралогії «Іскра у попелі», що вийшла друком у межах серії «Небомагія» (*див. рис. Б.2, Додатку Б*), присвяченій виданню світових бестселерів. Ілюстрації до книги створив болгарський художник Стефан Стойков, чия манера поєднує експресивний

живопис із деталізованим академічним малюнком. В оформленні «Проти ночі смолоскип» він використовує насичені кольори, різкі світлові контрасти та майже кінематографічну композицію. Його образи вирізняються динамікою й емоційною напругою, що ідеально відповідає сюжетним ритмам роману, постійному балансуванню між героїзмом і відчаєм, особистими втратами та масштабними битвами.

«Мстивий» Вікторії Шваб, книга видана в серії «Стелла», що орієнтована на гостросюжетну сучасну прозу з елементами темного фентезі та трилера (*див. рис. Б.3, Додатку Б*). Ілюстрації до книги виконала Олена Васіна, українська художниця, відома своєю виразною графікою та тонким відчуттям жанрової стилістики. У цьому проєкті вона створила низку монохромних ілюстрацій, у яких домінують чорні, графітові та червоні відтінки. Її зображення передають холодну естетику надлюдського дару, внутрішній конфлікт персонажів і парадоксальне поєднання сили та вразливості. Васіна акцентує увагу на емоційній психології героїв, уникаючи буквальної передачі сцен.

The Folio Society, британське видавництво, відоме з 1947 року своїми ілюстрованими виданнями класичної та сучасної літератури охоплює широкий спектр жанрів - від готичного хорору до нуарного детективу і для кожного твору добирає ілюстратора зі своєрідним стилем, що резонує з текстом [30]. Кожна книжка тут – це результат тісної співпраці між редакторами та митцями, завдяки чому оформлення підкреслює ключові теми і настрої літературного першоджерела. Видання «Сяйво» (The Shining) та «Мізері» (Misery) Стівена Кінга демонструють потенціал художника як інтерпретатора внутрішнього світу персонажів та архітектора атмосфери. В оформленні «Сяйва» (*див. рис. Б.4, Додатку Б*) Едвард Кінселла фокусує увагу на дисонансі між зовнішнім і внутрішнім простором: у його роботах готель «Оверлук» постає не як локація, а як живий, автономний учасник подій. Графічна мова художника побудована на контрастах кольору і форми: лаконічні кольорові блоки (червоний, чорний, бежевий, оранжевий) поєднуються з деформованими силуетами, що навіюють тривожність. Візуальний ритм малюнків, розміщених у ключових частинах

книги, перегукується з емоційними піками тексту, підсилюючи темп і напругу оповіді.

У «Мізері» (див. рис. Б.5, Додатку Б) Кінселла змінює підхід, акцентуючи увагу на клаустрофобії і фізичному дискомфорті персонажа. Особливу увагу приділяє образу головної антагоністки Ані Вілкс, підкреслюючи її домінування і психічну нестабільність. Характерною рисою стає використання негативного простору: навколо героїні залишається багато порожнечі, що викликає в глядача відчуття дискомфорту. Така візуальна стратегія підсилює тему полону й залежності, яка є наскрізною у творі Кінга.

Висновки Розділу I

Таким чином, книжкова ілюстрація відіграє надзвичайно важливу роль у сучасному книговиданні, поєднуючи у собі глибоку історичну спадщину з новітніми творчими пошуками. Протягом століть сформувалася самобутня національна школа книжкової графіки, яка стала підґрунтям для теперішнього розквіту ілюстрацій. Сьогодні українські митці, спираючись на традиції, активно впроваджують інновації – від цифрових технологій до інтерактивних форматів, зберігаючи при цьому культурну ідентичність візуальної мови книги. Ілюстрація з допоміжного елементу перетворилася на самостійну образну мову, що інтерпретує літературний твір і збагачує його зміст.

Аналіз функцій ілюстрації підтвердив її багатогранний вплив на читача. Художні образи підсилюють атмосферу та емоційний резонанс тексту, допомагають краще зрозуміти події й характери, полегшують сприйняття складних фрагментів і стимулюють уяву. Окремо слід наголосити на значенні ілюстрацій у жанровій літературі для дорослих зокрема, в трилері та нуарі. У творах, де панує напружена атмосфера візуальний ряд допомагає відразу занурити читача в потрібний настрій.

Отже, результати першого розділу засвідчують, що ілюстрація істотно збагачує сучасну книгу, підвищуючи її привабливість і вплив на аудиторію. Ретроспектива книги, різноманіття функцій та жанрові особливості

використання ілюстрацій формують міцний теоретичний фундамент для практичного застосування. Наступний розділ буде присвячено розробці дизайну конкретного видання роману Ілларіона Павлюка «Я бачу, вас цікавить п'ятьма», що дозволить на практиці втілити висвітлені принципи й показати роль ілюстрації у створенні неповторного антуражу цього твору.

РОЗДІЛ II

РОЗРОБКА ДИЗАЙНУ ОФОРМЛЕННЯ КНИГИ

2.1. Аналіз ідейної складової твору

Роман Ілларіона Павлюка «Я бачу, вас цікавить п'ятьма» — це багатоплановий літературний твір, що поєднує жанрові риси трилера, готики й філософської прози. Під виглядом детективного розслідування автор пропонує читачеві екзистенційне занурення в найтемніші закутки людської душі [31]. Центральна ідея роману обертається навколо теми моральної відповідальності, духовної сліпоти та боротьби з внутрішнім злом. Місто, в яке прибуває головний герой, не просто ізольоване провінційне селище, а модель світу, де мешканці, обтяжені гріхами, безперервно проживають власні покарання. Герой тут не лише спостерігач чи слідчий, а передусім учасник глибоко особистого процесу прозріння: він вирушає шукати Звіра, але знаходить самого себе.

Особливістю композиції є використання алюзій — глибоко вплетених посилань на біблійні, міфологічні й літературні тексти. Образ Чоловіка у Червоному постає як ключова фігура цього символічного світу. Його ім'я Харитон Балюк Еребович, містить одразу кілька натяків: Харон — провідник душ у підземне царство, Ереб — уособлення прадавньої темряви, Баал — демонічна постать у біблійній і фінікійській традиціях. Цей персонаж не просто демон чи диявол, він персоніфікована п'ятьма, що не нав'язує зла, а лише підсилює те, що вже є всередині людини. Через фігуру Харитона Павлюк формулює ідею: «цікавість до темряви не є односторонньою», а п'ятьма, в яку вдивляється герой, вдивляється у відповідь [32].

Харитон, мов колекціонер гріхів, пропонує героям угоди: за невелику послугу забуття. Він приносить їм теки з фотографіями, які резонують із їхнім гріхом. Але найбільш глибоке покарання — залишитись байдужим до вибору. Саме це і є гріх Андрія Гайстера, головного героя.

Ідея поступового прозріння проходить через увесь роман як філософське ядро. Головний герой — людина без віри, без прив'язаності до культури й без справжнього морального компаса. Лише занурившись у темряву, яку він намагається «проаналізувати», Андрій починає розуміти, що вона не ззовні, а всередині нього. Саме так починається його шлях від скептика до людини, здатної діяти [33].

Цей шлях автор окреслює також через образи птахів, що у романі перетворюються на символічну оптику сприйняття, вони вказують на суть персонажів. Сам Гайстер лелека, птах, що в українській традиції символізує родинний зв'язок і життя. Але у природі, коли лелеці підкладають чужі яйця, він руйнує гніздо і може навіть убити партнера. Це напряду пов'язано з сюжетною лінією героя. Лелека Гайстер не відрізняє своїх дітей від чужих, не бачить різниці між боєм інших і своїм, а тому руйнує все, що міг би захистити. Його загибла кохана Христина асоціюється з вівсянкою, маленькою пташкою, яка удає травмованість, аби відволікти хижака від гнізда. У романі вона втілює образ жертви, яка свідомо бере на себе удар, аби врятувати дитину. Її подруга Оксана зозуля, яка, навпаки, кидає своє пташеня на смерть. Зрадивши власну дитину, вона намагається повернути материнство не найчистивішими шляхами. Її чоловік Арсен єдиний, кому не дістається птаха. Він уособлює звіра, кролика на ім'я Хантер, м'ясоїдного, агресивного, його гріх гнів, який перетворює на маніяка. У цьому символічному звіринці присутні й інші істоти. Мер міста, Павло Борисович синиця, пташка, яка в реальності пробиває череп дрібним тваринам, аби дістатися до мозку. Цей персонаж уособлення жадібності, хворобливої накопичувальності, що перетворює людину на хижака в міру своїх можливостей. Його поплічник Субота індик, дурнуватий птах, що злітає лише коли на нього полюють. Він символізує ненажерливість і безвольність. Його образ натякає на паразитизм живлення залишками чужого гріха. Усі ці птахи формують своєрідну зграю зіпсованого неба, у якому не залишилося місця світлу. У цьому світі навіть повітря в'язке, а птахи не провісники весни, а дзеркала провини.

Мистецтво у романі постає не просто темою, а способом маніпулювання. Харитон натякає Андрію: «Мистецтвом треба цікавитись», і це ключ до всієї структури тексту. Якщо герой не знає міфів, не читав Булгакова, не розуміє символіки, то він і не побачить, що відбувається навколо. Павлюк звертається до читача з викликом: побачити красу і жах, розпізнати в літературних алюзіях не просто прикраси, а філософський фундамент сюжету.

Графічне оформлення книги резонує з її змістом. На обкладинці велике чорне око, це око лелеки, але воно також і око Гайстера, який вдивляється в пійму. Композиція зміщена, що створює відчуття тривоги, розбалансованості. Мінімалістичність обкладинки, зменшена типографіка, шрифтова сітка, все це працює на створення атмосфери контрольованого хаосу.

Таким чином, ідейна складова книги «Я бачу, вас цікавить пійма» полягає в осмисленні природи гріха, морального вибору, філософського прозріння та ролі культури як інструменту пізнання. Птахи, як і слова, провідники в цьому світі. Павлюк нагадує, що для того, аби зрушити з місця, треба спочатку навчитися бачити, саме у цьому полягає головна трансформація як героя, так і читача.

2.2. Цільова аудиторія

Ілюстроване видання роману Іларіона Павлюка «Я бачу, вас цікавить пійма» можна віднести до подарункового або колекційного, воно орієнтоване насамперед на дорослу аудиторію читачів, від старшої молоді (18-20 років) до середнього віку. Складна проблематика твору та похмура атмосфера нуару роблять його непридатним для дітей чи підлітків. Натомість дорослі читачі із достатнім життєвим досвідом і освітою можуть належно оцінити як сюжет, так і філософські алюзії.

Згідно з дослідженнями, близько 59% дорослого населення України читають книги, причому значна частка з них робить це задля саморозвитку та розширення світогляду (45% опитаних назвали цю мотивацію) [34]. Отже, цільова аудиторія видання - люди з вищою або неповною вищою освітою, які

схильні до інтелектуального читання і шукають у книзі не лише розваги, але й поживу для роздумів.

У жанровому вимірі видання розраховане на поціновувачів детективів, трилерів та містичного нуару. Детективна література є однією з найпопулярніших серед українських читачів: 51% опитаних зазначають, що звично читають детективи, а для 32% цей жанр є улюбленим [35]. В цьому контексті роман «Я бачу, вас цікавить п'ятьма», який поєднує розслідування з елементами містики та нуарною атмосферою, потрапляє точно в коло інтересів широкого кола читачів. Цільова аудиторія включає шанувальників психологічних трилерів та інтелектуальної прози – тих, кому до вподоби сюжети з напруженою інтригою, моральними дилемами та неочікуваними поворотами. Такі читачі зазвичай цікавляться суміжними темами: психологією, філософією, містичною символікою в літературі.

Популярність твору Павлюка підтверджує широке охоплення аудиторії: у 2023 році нуарний трилер «Я бачу, вас цікавить п'ятьма» став бестселером видавництва «Видавництво Старого Лева», – було продано 44 тисячі примірників [36]. Книга увійшла до топ-лідерів продажів на книжкових фестивалях і ярмарках, що свідчить про високий інтерес серед активних книголюбів. Тобто дизайн подарункового видання орієнтований на вже існуючу спільноту шанувальників жанру і творчості Павлюка, а також на нових читачів, яких приваблює тематична ніша «інтелектуальний детектив». Для цієї аудиторії важлива також національна ідентичність контенту – понад третина українських читачів регулярно звертається до творів сучасних українських авторів [37].

Відтак, шанувальники вітчизняної літератури, які стежать за новинками українського книжкового ринку, теж належать до цільової аудиторії цього видання. Естетичні вподобання та сприйняття дизайну. Подарункове видання з ілюстраціями створене для читачів, які цінують високу естетику книги. Це не просто споживачі тексту, а бібліофіли й колекціонери, для яких книга є арт-об'єктом [38].

Сучасні тенденції українського книговидання демонструють, що усе більше видань вирізняються особливим оформленням, аби підкреслити унікальність книги. Приміром, практика друкувати книги з кольоровими зрізами сторінок набуває популярності як спосіб зробити видання привабливішим і унікальним; такі художні рішення підвищують цінність книги в очах читача. Це свідчить про наявність сегмента аудиторії, готового платити за якісний дизайн і незвичайне оформлення. До цього сегмента належать люди з розвиненим художнім смаком: дизайнери, митці, любителі візуального мистецтва, а також активні учасники літературної спільноти, які відвідують книжкові виставки та фестивалі.

Гасло українського арт-видавництва «Nebo Booklab» – «Перетвори читання на мистецтво» – яскраво відбиває запит такої аудиторії [29]. Ручна ілюстрація у книзі є особливим чинником привабливості для цих читачів, адже вона надає виданню автентичності та збільшує його колекційну цінність. Подібно до практики, описаної в поліграфічному бізнесі, обмежені накладі книг з авторськими підписами чи ручними ілюстраціями створюються саме для поціновувачів ексклюзиву. Таким чином, подарункове ілюстроване видання Павлюка орієнтоване на читачів, яким важливо володіти особливою, естетично довершеною книгою – наприклад, на колекціонерів або тих, хто обирає книжку в якості цінного подарунка для близької людини.

Мотивація вибору видання: зважаючи на вищезазначені характеристики, можна окреслити, чому саме ця аудиторія зацікавиться ілюстрованим нуарним виданням роману Павлюка. По-перше, ці читачі шукають глибину і сенси – роман пропонує їм не поверхневий детектив, а історію з багат шаровим підтекстом, яка спонукає до роздумів про «підліт у середині нас» і моральний вибір людини. Така тематична серйозність відповідає запиту аудиторії на осмислену літературу, що відображає складність людської душі та суспільні проблеми. По-друге, ця аудиторія цінує атмосферність та стиль. Нуарна естетика видання – стримана палітра, гра світла й тіні – створюють привабливу атмосферу, занурюючи читача у світ твору ще до початку читання. Для шанувальників жанру

така естетика є додатковим стимулом: вона резонує з улюбленими кінообразами та літературними архетипами нуару, даруючи «відчуття занурення». По-третє, художнє оформлення ручними ілюстраціями робить читання більш емоційним і захопливим. Читач отримає естетичне задоволення від розглядання ілюстрацій, які інтерпретують ключові сцени чи настрої роману. Це підсилює ефект присутності та дозволяє глибше пережити події книги.

Отже, цільова аудиторія цього видання отримає не лише інтелектуально насичений текст, а й цілісний естетико-емоційний досвід – від тактильного задоволення якісним папером до насолоди мистецтвом ілюстрації. А також фактор ексклюзивності: усвідомлення, що видання колекційне, обмежене і вирізняється з-поміж масових книжок, підвищує його привабливість для бібліофілів. Власник такої книги відчуває себе причетним до вузького кола знавців і цінителів. Це особливо важливо для сегмента читачів, які колекціонують книжкові новинки або прагнуть поповнити свою бібліотеку експонатами мистецтва книговидавання.

Дизайн і оформлення подарункового видання «Я бачу, вас цікавить п'ятьма» Ілларіона Павлюка чітко спрямовані на дорослу аудиторію з високим рівнем культурних запитів. Це читачі, які люблять жанр інтелектуального детективу і цінують художню досконалість книги. Віковий діапазон охоплює переважно молодь та середній вік, які активно читають і формують кістяк сучасного книжкового ринку України. Їхні інтереси – психологічні трилери, містичні сюжети, філософська проза – співпадають із тематикою роману. Естетичні уподобання – потяг до нуарної стилістики, ручної ілюстрації, вишуканого дизайну – задовольняються через колекційне оформлення видання. Саме тому ця аудиторія з високою імовірністю зацікавиться і придбає подарункову ілюстровану книгу: вона відповідає їхнім жанровим очікуванням, надає інтелектуальний виклик і водночас радує око та колекціонерські амбіції. Такий підхід узгоджується із тенденціями ринку, де привабливий вигляд і якість видання підвищують цінність книги.

2.3. Дизайн концепція оформлення літературного твору

Візуальна концепція ілюстрованого видання роману Іларіона Павлюка «Я бачу, вас цікавить п'ятьма» побудована на принципах атмосферного контрасту, психологічної експресії та метафоричної графіки, що резонують із жанровою природою тексту та його філософською напругою. Книга не лише порушує тему духовної темряви, але й апелює до читача як до учасника символічного квесту, тому дизайн має сприяти цьому зануренню, працюючи на глибинному рівні прочитання [39].

Вибір традиційної живописної акварельної техніки є усвідомленим дизайнерським рішенням. Акварель дозволяє створювати ефекти напівпрозорості, розмитості й плинності, а також багат шаровості, які візуально передають стан нестабільності, страху, сну чи марення. Саме ці відчуття супроводжують читача протягом усього роману, адже сюжет побудований як подорож у реальність, де розмиті межі між життям і смертю, реальністю й алегорією, свідомістю і підсвідомістю. Завдяки м'якій фактурності акварелі створюється ефект присутності в темному і вологому просторі міста, яке буквально та метафорично поглинає.

Кольорова палітра обмежена, стримана: домінують чорний, сірий, відтінки холодного синього, а яскраві акценти червоного використовуються лише там, де візуальний сигнал повинен втручатися в сприйняття. Таке поєднання характерне для стилістики нуару, де візуальна складова формує потрібний настрій. Червоно-чорні контрасти підсилюють уявлення про гріх, кров, провину, а також слугують візуальними маркерами певних персонажів. Усі кольорові акценти виконують не декоративну, а семантичну функцію. Образна система ілюстрацій розроблена з урахуванням алюзійної структури тексту.

Типографічне оформлення макету підтримує загальну концепцію. Шрифт стриманий, моноширинний або геометричний, без зайвих декоративних елементів. У підсумку дизайнерська концепція ілюстрованого видання ґрунтується на принципах наративної візуальності, де кожен елемент, колір, текстура, формат ілюстрації чи розміщення тексту працює на передачу сенсів,

прихованих у творі Павлюка. Графічна мова має стати продовженням літературної, щоб книга набула повної сили впливу.

2.4. Розробка оригінал-макету

Створення ілюстрованого подарункового видання роману «Я бачу, вас цікавить п'ятьма» Іларіона Павлюка вимагало цілісного і водночас глибоко продуманого підходу до дизайнерської реалізації. Завдання полягало не лише в ілюструванні сюжету, а у створенні концептуального візуального наративу, що розвивався би синхронно з літературним текстом, поглиблюючи його смислове навантаження, розкриваючи алюзії та психологічні стани героїв через образи, колір, композицію, символи. Дизайн видання виконує інтерпретативну функцію, перетворюючи книгу з простої носія інформації на експресивний артефакт, що активізує емоційний та асоціативний вплив на читача.

При проєктуванні макету було обрано формат B5 (176 × 250 мм), який забезпечує баланс між ергономікою, візуальним комфортом та простором для ілюстративної розробки. Формат B5 є популярним для артбуків та колекційних видань, адже дозволяє гармонійно komponувати текст і зображення в одній розгортці, не перенавантажуючи жоден з елементів. При цьому дотримано класичних видавничих пропорцій сторінки, з полями: верхнє — 20 мм, нижнє — 25 мм, внутрішнє — 15 мм, зовнішнє — 17 мм. Це забезпечує візуальний баланс, гармонію білого простору, а також достатню зручність для палітурного скріплення.

Шрифтове оформлення побудовано на основі гарнітури Franklin Gothic Book, яка обрана з огляду на її універсальність, класичну структуру і водночас сучасне звучання. Цей шрифт добре читається в малих кеглях, зберігаючи вишукану графічну пластичність. Основний текст набраний кеглем 11 pt з міжрядковим інтервалом 13 pt. Заголовки та акценти виконано у варіаціях шрифту e-Ukraine Head, а також курсивних накресленнях для інтертекстуальних вставок. Така типографічна система дозволяє витримати академічний стиль при збереженні естетичної привабливості.

Вся структура книги побудована за принципом симетричного композиційного балансу. Суперобкладинка, обкладинка, форзаци, шмуцтитул і кожна ілюстративна розгортка мають не лише декоративну, а й семантичну функцію. Суперобкладинка — це перша точка контакту з книгою (див. рис. В.1, Додатку В). Вона витримана в обмеженій, майже аскетичній кольоровій палітрі: глибокий чорний, насичений червоний кольори. Головним візуальним елементом є силует лелеки, що безпосередньо відсилає до символічної структури роману. Птах є тут не просто зображенням, а метафоричним знаком певного гріха або фатальної риси персонажа: байдужість, загубленість. Такий прийом функціонує як вступ до візуального коду твору, натякаючи на багатосаровість наративу та приховану моральну канву.

Обкладинка, що відкривається під суперобкладинкою, є більш персоніфікованою, за силуетом птаха зображено людське обличчя (див. рис. В.2, Додатку В). Це злиття образів створює ефект втрати ідентичності, роздвоєності, вказує на те, що герой перебуває у внутрішньому конфлікті між своєю соціальною роллю та справжнім «я». Образ лелеки, що традиційно асоціюється з життям, у цьому випадку набуває зловісного відтінку — вона ніби маскує обличчя персонажа, позбавляючи його людських рис.

Перший форзац демонструє читачеві символічні крила, виконані за допомогою акварельної текстури, ці ж силуети повторюються і на другому форзаці (див. рис. В.3-4, Додатку В), проте з інверсією кольорів та світлим тлом, що символізує довгожданне звільнення. Ці крила не атрибут ангельського, а ознака переходу між світами, між моральними позиціями, між сприйняттями. Вони слугують дверима до метафізичного простору оповіді.

Титул оформлено з ілюстрацією кролика (див. рис. В.5, Додатку В), який відсилає до образу Арсена — персонажа, що уособлює гнів, травмоване дитинство, спотворене сприйняття реальності. Образ кролика має подвійну природу: з одного боку — це дитячий уявний друг, з іншого — це деструктивна сила, яку Арсен використовує для виправдання насилля. Стилістично малюнок

виконано спрощено, з грубою фактурою паперу, щоб підкреслити дитячу наївність і в той самий час — її вразливість і небезпеку.

Внутрішні розгортки можна розділити за двома типами: метафоричні (відсилають до певних міфоакцентів), вони не дублюють сюжет, а інтерпретують його, часом передаючи лише атмосферу, алюзію чи фрагмент переживання; та сюжетні, створені з метою показати повне забарвлення сцен, підсилити враження від них. Композиція побудована на діагональному русі тіней, акцентовано на контрасті між кам'яними структурами і м'якою фактурою акварелі. гротеску та ритуалу. Візуальне наповнення книги починається зі спускової сторінки, що зображає кладовище (див. рис. В.6, Додатку В). Цей образ виступає своєрідним прологом до всієї історії — символом переходу між світами, межею між життям і смертю, а також етапом ініціації головного героя у простір темряви та внутрішньої трансформації. Кладовище тут не лише місце спокою, а простір, де зароджується пізнання жахливого, а тиша смерті стає поштовхом до духовного занурення. Воно закладає наратив: тут світ реального починає поступово проникатися містикою, а життя — дзеркалитися в образах смерті.

Наступна ілюстрація вводить глядача в моторошну алегорію хижака — птаха яструба, зображеного у моменті стрімкого падіння й атаки (див. рис. В.7, Додатку В). Його крила, в яких присутні червоні акварельні плями, стають метафорою насильства, яке неминуче нависає над героями, і символом гніву, що палає на рівні несвідомого. Ця текстура червоних акварельних розмиттів набуває особливої символічної ваги, стаючи візуальним кодом, що повторюється упродовж усієї книги, об'єднуючи ілюстрації в цілісний художній наратив. Самі ж крила яструба постають наскрізним образом — наче відлуння пекельного вихору, який охоплює всіх дійових осіб.

Далі подано ілюстрацію, яка зображує людську руку, що тримає запальничку у вигляді клоуна (див. рис. В.8, Додатку В). Фон ілюстрації — це знову ж таки експресивна акварельна текстура, яка передає стан напруження і страху. Червона спіраль, яка з'являється тут, несе в собі символіку циклічності,

нав'язливості, зацикленості травматичного досвіду. Клоун як атрибут візуального ряду підкреслює абсурдність зла, яке ховається за маскою розваги, — образ, що перегукується з ідеєю гріха, прихованого за зовнішньою буденністю.

У наступному розгорті зображено цукровий завод — місце, що має реальний прототип, саме ним надихався Павлюк, воно є епіцентром жахливих подій (див. рис. В.9, Додатку В). Тут завод виступає не просто індустріальним об'єктом, а перетворюється на символ в'язниці, механізму руйнації і розпаду людського. В масивній конструкції всередині все охоплено червоним акварельним сьйвом, метафоричним вогнем, а над ним кружляють птахи — провісники нещастя, душі в'язнів або навіть самі гріхи в польоті. Цей образ занурює глядача у простір тління, де цукровий завод стає предвісником жаху.

П'ята ілюстрація демонструє людське обличчя з намальованими рисами — наче грим чи маска, накладена на істинну сутність (див. рис. В.10, Додатку В). Це обличчя позбавлене глибини, а погляд його розгублений, загублений в собі. Воно розташоване на текстурному червоному фоні — символі агресії, гніву, внутрішнього болю. Цей образ стає персоніфікацією героя, який втратив свою ідентичність, ставши носієм чужого жаху, чужої волі, ніби обличчя демона, яке проросло в людині.

Далі — сцена переслідування, в якій фігурує дівчина й «звір», насправді ж людина-маньяк (див. рис. В.11, Додатку В). Тут страх стає зримим: хижак з образу попередніх розгортів трансформується в монстра — чи то внутрішнього, чи то зовнішнього. Статичність і розмитість форми контрастують з динамікою руху — сцена просякнута відчуттям фатальної приреченості.

У розгорті з відображенням головного героя в дзеркалі можна знову побачити намальоване обличчя — цей образ повторюється, створюючи метафору роздвоєння, втрати «я» (див. рис. В.12, Додатку В). Герой, дивлячись у дзеркало, бачить не себе, а чужу, викривлену подобу. Таке дзеркальне дублювання поглиблює тему хибної ідентичності, демонструє руйнування особистості через наближення до півми.

Наступний розгорт переносить у лікарняну палату, де головний герой бачить у дверному проїмі темний силует, від якого розлітаються птахи (див. рис. В.13, Додатку В). Цей розгорт динамічний і контрастний, в ньому використано техніку вирізання текстур, що підсилює візуальну експресію. Птахи, злітаючи від тіні, немов сигналізують про близькість смерті чи потойбічного. Вони є вісниками переходу, маркерами неминучої трансформації.

Далі представлена ілюстрація з дівчинкою Надею в печері (див. рис. В.14, Додатку В). Діагональний композиційний рух підкреслює вразливість і занурення в темряву. Печера символізує підсвідомість, в яку головний герой занурюється через образ дитини. Надя — чистота, що схована в пійтмі, та сама «втрата», яку ще можна врятувати.

Один із найсимволічніших розгортів — ілюстрація із сімома руками, що проростають з темного лісу, схожого на тюремні ґрати (див. рис. В.15, Додатку В). Це алегорія семи смертних гріхів, які, немов живі, тягнуться з пітьми до глядача. Тут образ лісу стає ще одним образом пастки, замкненого простору, де гріх — не абстракція, а конкретна загроза. Текстурні силуети птахів продовжують свою присутність як частини моторошного світу, в якому зло матеріалізується.

Наступна ілюстрація — це зозуля, яка тягнеться дзьобом до червоної монети (див. рис. В.16, Додатку В). Зозуля в романі є символом розпусти, спокуси, а монета є відсиланням до плати плати Харону.

Далі — сцена, де Ксеню душить її чоловік (див. рис. В.17, Додатку В). Ілюстрація подана з експресивною драматичністю: тут насильство постає як фінальна крапка у низці гріхів, уособлених у персонажах. Це зображення кричущої безвиході та морального падіння, де любов трансформується у вбивство.

Завершує візуальну оповідь розгорт з очима, в яких двоїться зіниця — у формі монет, це завершальний метафізичний образ. Зіниці-монети, немов монети Харона, фіксують завершення шляху героя. Очі — ворота до душі, а тут —

дзеркала, у яких не видно світу. Крила птахів над ними — символ злету або падіння, кожен глядач сам має вирішити, чого саме.

Висновки Розділу II

У другому розділі було здійснено комплексний аналіз художнього змісту роману Іларіона Павлюка «Я бачу, вас цікавить п'ятьма» як основи для розробки ілюстрованого подарункового видання. Визначено ключові ідейні мотиви, символи, алюзії та візуальні образи, що визначають концепцію майбутнього оформлення. Особлива увага зосереджена на філософських аспектах твору: темі морального вибору, досвіду внутрішнього прозріння, символічній природі п'ятми й ролі культури як інструменту пізнання. Художній аналіз тексту дозволив виокремити центральні образи образи (зокрема птахів, Чоловіка у Червоному, Чоловіка з намальованим лицем), що стали основою для візуального переосмислення змісту.

У контексті розробки фірмового стилю було визначено тип видання — подарункове, орієнтоване на дорослу аудиторію, зацікавлену в інтелектуальній прозі, психологічних трилерах і візуально досконалому книговидаванні. Сегментація цільової аудиторії виявила переважання читачів із вищою освітою, які цінують глибину змісту, атмосферність і колекційну цінність видань. Особливу роль відіграє й естетична чутливість аудиторії: попит на унікальне оформлення, ручну ілюстрацію, концептуальний дизайн, що підкреслює ексклюзивність книги.

Розроблена дизайн-концепція базується на принципах нуарного візуалу, символізмі й психологічній експресії. Обрано акварельну техніку як засіб передачі емоційної напруги, напівсвідомих станів та маревного сприйняття простору, властивих атмосфері роману. Обмежена кольорова палітра (чорно-сірі тони з акцентами червоного) окрім естетичної, виконує ще й семантичну, підсилюючи ідеї провини, болю, внутрішнього конфлікту. Ілюстративна система побудована відповідно до символічної структури тексту, а типографічне оформлення підкреслює стриманість і глибину художнього задуму.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження підтвердило, що оформлення книги — це складний процес візуальної інтерпретації змісту, в якому ілюстрація, типографіка та композиція працюють як інструменти занурення читача в атмосферу твору. Ілюстрація, яка раніше здебільшого слугувала засобом прикраси, у сучасному книговидаванні трансформується у важливий комунікативний елемент, що забезпечує глибше прочитання, задає тональність і створює смислове поле навколо тексту. Саме ця здатність візуального оформлення працювати з підтекстом і філософським змістом виявилась ключовою у створенні концепції до ілюстрованого видання роману Ілларіона Павлюка «Я бачу, вас цікавить п'ятьма».

У теоретичній частині роботи проаналізовано історичні передумови та сучасні тенденції розвитку української книжкової графіки. Дослідження показало, що вітчизняна ілюстрація проходила складний шлях трансформації — від фольклорних, декоративних мотивів до концептуальних і глибоко символічних візуальних рішень, збагачених впливами світового мистецтва. Українські ілюстратори, попри вплив зовнішніх стилістичних течій, сформували самобутню візуальну мову, в якій гармонійно поєднуються народна образність, міфологічна символіка, авангардні експерименти і сучасна графічна культура. Окреме місце у цьому контексті займає жанрова література, зокрема трилери, горори та нуар — напрями, де ілюстрація має особливе значення як засіб створення атмосфери, емоційної напруги та інтелектуального підтексту.

Жанрова специфіка трилеру, який лежить в основі твору Павлюка, зумовлює певні принципи візуального оформлення. На відміну від дитячих або фентезійних книг, де ілюстрації можуть бути більш описовими й сюжетними, графіка у трилері має бути стриманою, символічною, дещо тривожною, позбавленою буквальності. Її завдання не дублювати зміст, а тонко відтворювати настрій, внутрішній конфлікт, психологічний стан героїв. У межах дослідження

було розкрито, як ілюстрація в дорослій літературі формує окремий візуальний вимір твору, який підсилює емоційне сприйняття й створює ефект занурення.

Ілюстрація також відіграє значну роль у формуванні читацького досвіду, вона допомагає структурувати твір, створює візуальні акценти, які виділяють ключові фрагменти, та впливає на ритм прочитання. Вибудовуючи послідовність образів і композицій, ілюстратор скеровує увагу читача, формуючи візуальну динаміку книги. Особливо важливо це у випадках, коли текст має складну філософську чи символічну структуру — саме тоді графіка стає провідником крізь багатозарові сенси.

У другій частині дипломної роботи було здійснено художній аналіз роману Іларіона Павлюка як основи для створення авторського дизайну. Комплексне вивчення твору дозволило виявити глибину його символіки, алюзій і філософських підтекстів. Текст сповнений внутрішніх паралелей, метафоричних фігур і архетипних образів. На основі цього аналізу сформовано концептуальну ідею майбутнього оформлення — разом з прямим ілюстративним обрано шлях метафоричного супроводу, в якому кожен візуальний елемент виконує семантичну функцію.

У роботі приділено значну увагу характеристиці цільової аудиторії. Видання орієнтоване на дорослих читачів з високим рівнем культурної обізнаності, які цінують не лише зміст, а й естетику книжкового оформлення. Вони прагнуть до складного, багатозарового тексту, емоційної глибини. Для таких читачів важливий елемент ексклюзивності, тож оформлення має бути неординарним, виразним, художньо довершеним.

Саме тому дизайн проєкту будується на поєднанні ручної техніки, стриманої палітри, концептуальної композиції й мінімалістичної типографіки.

Ілюстрації у виданні виконані в акварельній техніці, що дозволяє створити ефект розмитості, напівсвідомості, марення — станів, які супроводжують героя в його подорожі крізь темряву.

Комплексна розробка включає обкладинку, суперобкладинку, форзац, титульну сторінку та серію ілюстрацій до певних розділів книги. Кожен елемент оформлення взаємодіє з іншими, створюючи єдину систему сприйняття.

У підсумку можна стверджувати, що кваліфікаційний проєкт реалізував поставлені цілі: досліджено роль ілюстрації в сучасному книжковому дизайні, окреслено жанрові та стилістичні особливості оформлення психологічного трилеру, проаналізовано літературну основу та створено візуальну концепцію, що відповідає очікуванням цільової аудиторії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ісаєвич, Я. Д. Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми. Інститут українознавства імені І. Крип'якевича НАН України. Львів. 2002.
URL: <http://www.litopys.org.ua/isaevych/is.htm>
2. Лагутенко, О. А. Нариси з історії української графіки XX століття. Грані-Т. Київ. 2007.
3. Зайцева В. Українська книжкова графіка першої третини XX століття як об'єкт історико-мистецтвознавчих досліджень. Вісник Львівської національної академії мистецтв. Львів. 2018. Вип. 36; С. 245–253.
URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/26228/>
4. Андрійчук М. Т. З історії становлення вітчизняної книгознавчої науки (XIX–початок XXI ст.). Технологія і техніка друкарства. КПІ ім. І. Сікорського. Київ. 2016. С. 88-111. URL: <http://ttdruk.vpi.kpi.ua/article/view/82097>
5. Кадоркіна Ю. О. Сучасна українська книжкова ілюстрація. Оформлення прози та віршованих збірок. Молодий вчений. 2018. № 12(1); С. 19-22. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/3078>
6. Олійник В. А. Етапи трансформацій українського книжкового дизайну "перехідної доби" (1980–1990 років). Деміург: ідеї, технології, перспективи дизайну. 2018. Вип. 2; С. 51-68. URL: <https://surli.li/zcrhaf>
7. Гула Є. П., Журавльова Н. А., Михайлицький О. А. Синтез розвитку книжкової графіки та дизайну в Україні. Культура і сучасність: альманах, Вип. 1; С 70–75. 2023 URL: <http://elib.nakkkim.edu.ua/handle/123456789/4977>
8. Щетиніна А. Р., Кугай Т. А., Мазніченко О. В. Особливості сучасної української книжкової ілюстрації. Херсонський національний технічний університет. Херсон. 2022. С. 28-33 URL: <https://surli.cc/jurvog>
9. Мельник О. Комп'ютерна графіка у сучасній книжковій ілюстрації: проблеми техніки та стилю. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Тернопіль. ТНПУ, 2015. № 1 (Вип. 33); С. 157-161. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/6039>

10. Давиденко Л. Засоби художньої виразності у книжковій графіці: традиції та інновації. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Мелітополь. 2014. С. 115-118

URL: <http://magazine.mdpu.org.ua/index.php/nv/article/view/835>

11. 50 сучасних українських дизайнерів.

URL: <https://www.platfor.ma/specials/illustrators/>

12. Новік Г. В., Зємцова П. О. Сучасна ілюстрація. Видавництво «А-ба-ба-гала-ма-га». Теорія та практика дизайну: зб. наук. праць. НАУ. Київ. 2021. Вип. 24; С. 88-96.

URL: https://pdfs.semanticscholar.org/93c3/cac15e2449d6de7e6b5b84f6010dc_d3c3ef5.pdf

13. Удріс-Бородавко, Н., Ткачук, А. Системний підхід та українська ідентичність у дизайн-системі маркетингової комунікації книжкового видання. Деміург: ідеї, технології, перспективи дизайну. КНУКіМ. Київ. 2023. С. 248-265

URL: <http://demiurge.knukim.edu.ua/article/view/292143>

14. Іванова В. Г. Промоційні заходи видавництв «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА» та «Видавництво Старого Лева» в умовах війни. Запоріжжя : ЗНУ. 2024. С. 51 URL: <https://dspace.znu.edu.ua/xmlui/handle/12345/19345>

15. Олійник В. Конструктивні особливості сучасної української друкованої книги. Вісник КНУКіМ: Серія «Мистецтвознавство». Київ. 2023. Вип. 48; С. 178–184.

URL: <http://arts-series-knukim.pp.ua/article/download/282482/277930>

16. Лободзінська К., Марченко В. Особливості відтворення наративної напруги в англomовній літературі жахів. Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського. Молодий вчений. Київ. Вип. 10; С. 98.

URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-10-98-70>

17. Здор О. Г. Книга як цілісна система текстового і візуального в історичному та сучасному контексті. Вісник Закарпатської академії мистецтв. Ужгород. 2020. Вип. 14.; С. 200-211.

URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/37141/1/visnyk_14.pdf#page=201

18. Чирва О. Ч., Оленіна О. Ю. Історія та теорія графічного мистецтва. ХНУГМ. Харків. 2021. С. 12-27. URL: <https://surl.lu/njnmbq>
19. The Folio Society's beautifully illustrated books. URL: <https://surl.li/ficyii>
20. Susanne Schwertfeger. "No spoilers, please": the crux of illustrating the explained Gothic without explaining the mystery. Nature Portfolio. США. 2017. URL: <https://www.nature.com/articles/s41599-017-0018-z>
21. Harry Clarke's Illustrations for Poe's Tales of Mystery and Imagination (1919). URL: <https://publicdomainreview.org/collection/harry-clarke-s-illustrations-for-poe-s-tales-of-mystery-and-imagination-1919/>
22. Artists in Pulp Illustration. URL: <https://www.illustrationhistory.org/artists/category/pulp-illustration#:~:text=>
23. Філоненко С. О. 100 відтінків чорного. Нуар як жанр і стиль сучасної масової літератури. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. 2014. Вип. 2; С. 24-31. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nzbdpufn_2014_2_5.
24. Існюк І. Естетика нуару в сучасному художньому просторі України: ціннісні засади, теоретичні пошуки і мистецька практика. Мандрівець. 2014. Вип. 1; С. 71-74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mandriv_2014_1_15.
25. Плісак К. О. Ілюстрація як візуальне відображення ідеї літературного твору. International Electronic Scientific Journal "Science Online". Український державний університет ім. М. Драгоманова. 2023. URL: <https://nauka-online.com/wp-content/uploads/2023/05/Plisak.pdf>
26. Коваленко М. О. Ілюстрації як форма художнього вираження: Дослідження впливу ілюстрацій на емоційне сприйняття літературного твору. МЦНД. Дніпро. 2023. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/25202/1/19-32-PB_P257-259.pdf

27. Угренинова У., Середа, Н. Вплив книжкової ілюстрації на формування особистості. Традиції та новітні технології у розвитку сучасного мистецтва. 2023. Вип. 8, С. 140-142.

URL: <https://conf.artka.ck.ua/art/article/view/574>

28. Фокіна Т. І., Вечерова, Д.С. Вплив ілюстративного оформлення художніх видань на реципієнтів. Сучасна гуманітарна наука в інтерпретації молодих дослідників. 2023. С. 33-35.

URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u278/zbirnik_tez_2023.pdf.

29. Nebo BookLab Publishing URL: <https://nebopublishing.com.ua/about>

30. The Folio Society URL: <https://www.foliosociety.com/uk/about-us>

31. Бондаренко М. С. Жанрово-стильові маркери романів Ілларіона Павлюка «Я бачу, вас цікавить п'ятьма» та «Білий попіл». Кривий Ріг. 2024. С. 70.

URL: <https://elibrary.kdpu.edu.ua/handle/123456789/11175>

32. Остапова Л. Алюзія та містика Ілларіона Павлюка: Постмодерний роман як інтелектуальна гра. Філологічні студії та перекладознавчий дискурс. Університет Короля Данила. Івано-Франківськ. 2024. С. 93-96.

URL: <https://surl.li/wiqdjn>

33. Маслак Д. О. Художня інтрига у романі Ілларіона Павлюка «Я бачу, вас цікавить п'ятьма»: типологія й міфоакценти. Нац. лінгв. університет. Київ. 2023. С. 32. URL: <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/4159>

34. Що і як читають українці? Нове дослідження. Видавництво Старого Лева. 2020. URL: <https://starylev.com.ua/news/shcho-i-yak-chytayut-ukrayinci-nove-doslidzhennya?srsltid=AfmBOorI1oTesG8jOhOiSeQ4uzXil5q0P5D2ouwMyKNL9o cLXsuaaMp6>

35. Українці найбільше читають детективи і фентезі. 2021.

URL: <https://life.liga.net/amp/rosvagy/news/ukraintsev-chitayuschi-knigi-i-ne-chitayuschi-podelili-na-shest-grupp-opros>

36. Карманська Ю. Українці купили 100 000 примірників книги «Я бачу, вас цікавить п'ятьма» Ілларіона Павлюка. Це рекорд для «Видавництва Старого Лева» URL: <https://forbes.ua/news/ukraintsi-kupili-100-000-primirnikiv-knigi-ya->

[bachu-vas-tsikavit-pitma-illariona-pavlyuka-tse-rekord-dlya-vidavnitstva-starogo-leva-14052024-21144](#)

37. Качковська Я. Читають менше, але українською: скільки книжок на рік прочитали українці та українки. 2024.

URL: <https://suspilne.media/amp/culture/901227-citaut-mense-ale-ukrainskou-skilki-knizok-na-rik-procitali-ukrainci-ta-ukrainki/>

38. ЧИТАЧІ КНИЖОК В УКРАЇНІ ДІЛЯТЬСЯ НА ТРИ ОСНОВНІ ГРУПИ – ДОСЛІДЖЕННЯ. 2021. URL: <https://imi.org.ua/news/chytachi-knyzhok-v-ukrayini-dilyatsya-na-try-osnovni-grupy-doslidzhennya-i42849>

39. Хведчик О. І. Седак. Концептуальна ілюстрація як напрям сучасної книжкової графіки. Технології та дизайн. 2020. Вип. 3.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/td_2020_3_5.

40. Бровченко А. Становлення українського етнодизайну. Молодь і ринок. 2024. № 3/223. С.81-86.

41. Балабуха Н.М., Здор О.Г., Радько К.В. Дизайн книги як проєктна робота студентів спеціалізації «графічний дизайн» університету Грінченка. АРТ-платФОРМА, 2024. 9 (1). с. 304-323.

42. Брильов С.В., Глухенький І.І., Журавльова Н.В., Кочубей М.С. Академічна школа в сучасних умовах: стратегії розвитку образотворчого мистецтва та дизайну в мистецьких закладах вищої освіти України. Українська академія мистецтва, 2024. № 35. С.104-112.

43. Волгін Ю.Є., Єфімов Ю. В., Балабуха Н.М. Абстрактні композиції у творчості Аркадія та Геннадія Пугачевських. Арт-платформа. Вип. 2(9). 2024.

44. Єфімов Ю. В. Тенденції «яскравого мінімалізму» у сучасному графічному дизайні. Арт-простір. Вип. 5. 2024

45. Задніпрняний Г. Т. Пошуки художніх рішень в європейській гравюрі доби Відродження. АРТ-ПРОСТІР, КСУБГ, 2024. Вип. 1(4). с. 99-118.

46. Karpov V., Syrotynska N. Neuroart in the context of creativity. Вісник

Національної академії керівних кадрів культури і мистецтва: наук. журнал. К.: Міленіум,. № 1. С. 21-36.

47. Кардаш О. Педагогіка – провідна культура сучасності. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, 2024. Том 183. № 27. С.14-19.

48. Лихолат О. Дизайн навчальних презентацій в навчально-виховному процесі закладів освіти. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти, (15), 2021. 36-48

49. Миронова Г. А., Карпов В. В., Романішина В. О. Секвенційне мистецтво та дизайн коміксів у жанрі вестерн. Український мистецтвознавчий дискурс, 2025. № 1. С. 138-146.

ДОДАТОК А

Рис. А.1 Остромирове Євангеліє (1056-1057)

Рис. А.2 Київський псалтир (1397)

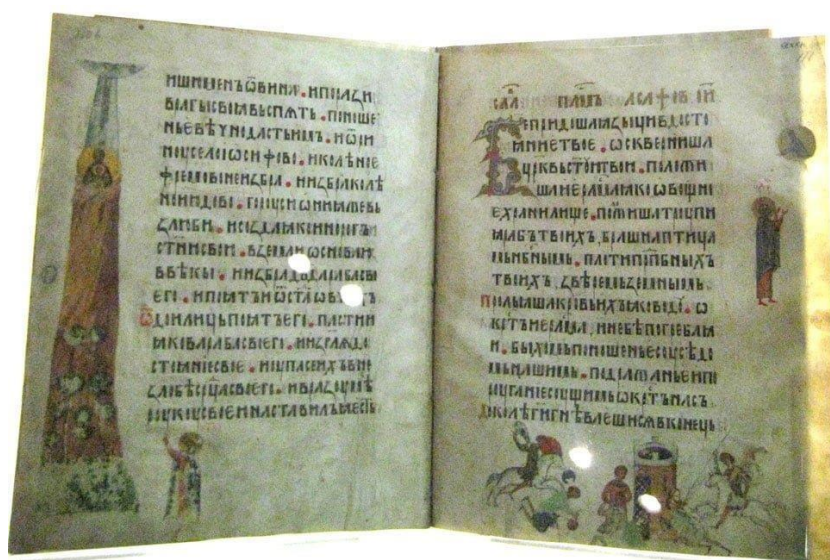

Рис. А.3 Пересопницьке Євангеліє (1556-1561)

ДОДАТОК Б

*Рис. Б.1 «Кармілла» Джозефа Шерідана Ле Фаню, ілюстрована
Владиславом Ченчиком*

*Рис. Б.2 «Проти ночі смолоскип» Саби Тахір, ілюстрована Стефаном
Стойковим*

Рис. Б.3 «Мстивий» Вікторії Шваб, ілюстрації Олени Васіної

Рис. Б.4 «Сяйво» (The Shining) Стівена Кінга, ілюстратор Едвард Кінселла, The Folio Society

Рис. Б.5 «Мізері» (Misery) Стівена Кінга, ілюстратор Едвард Кінселла, The Folio Society

ДОДАТОК В

Рис. В.1 Суперобкладинка «Я бачу, вас цікавить пiтьма»

Рис. В.2 Обкладинка «Я бачу, вас цікавить пiтьма»

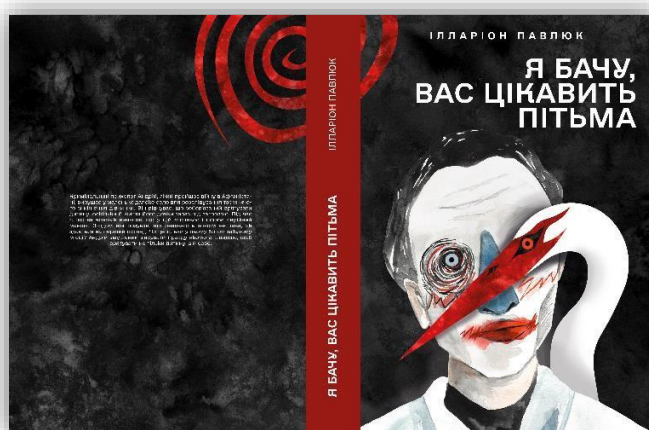

Рис. В.3-4 Форзаці

Рис. В.5 Аваитул та титул

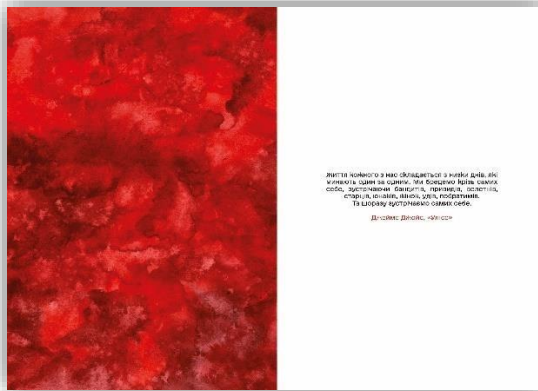

Рис. В.6 Спускова сторінка

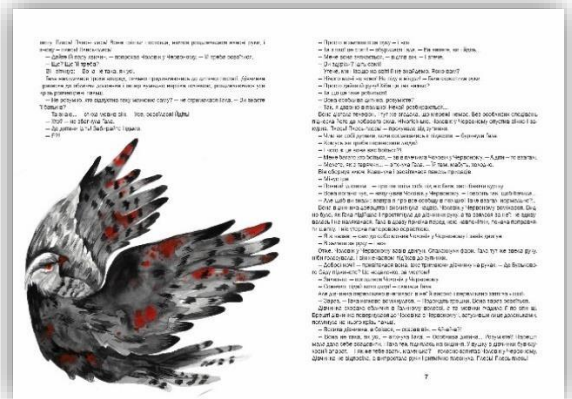

Рис. В.8 Сторінки 8-9

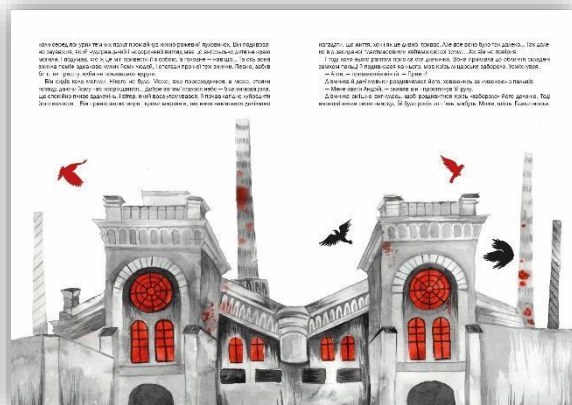
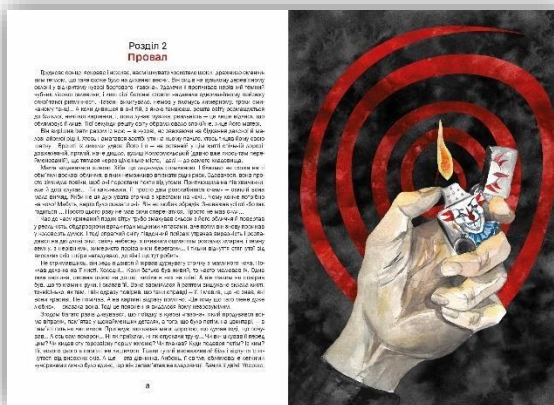

Рис. В.10 Сторінки 12-13

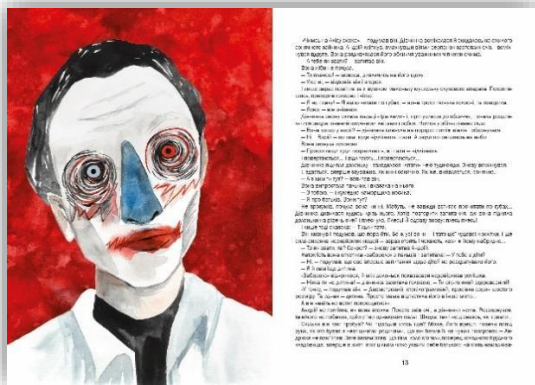

Рис. В.11 Сторінки 14-15

Рис. В.12 Сторінки 16-17

Рис. В.13 Сторінки 18-19

Рис. В.14 Сторінки 20-21

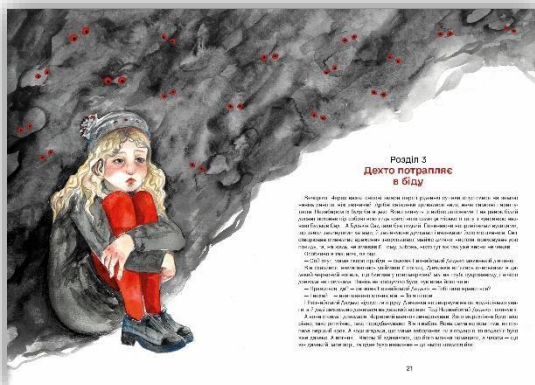

Рис. В.15 Сторінки 22-23

